

Kaupunginhallitus 25.08.2025 § 248

§ 248

Lausunnon antaminen kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksestä

Valmistelijat / lisätiedot:
Jyrkkä Maria

etunimi.sukunimi@espoo.fi
Puhelinnumero 09 816 21

Päätösehdotus

Esittelijä
Kaupunginjohtaja Mykkänen Kai

Kaupunginhallitus antaa seuraavan lausunnon peruspalvelujen valtionosuuden 75 milj. euron vähennyksestä

1. Sote-erät ovat Espoolta liikaa leikattua verorahoitusta – eivät valtion rahoitusta palvelujen järjestämiseen

Espoolta leikattiin sote-uudistuksen yhteydessä n. 200 milj. euroa enemmän verotuloja kuin mitä sote-palvelujen järjestämiseen käytettiin rahoitusta. Tätä verotulojen liiallista leikkausta valtio on korvannut sote-muutosrajoittimella ja siirtymätasauksella (sote-erät), mutta ne korvaavat menetetyistä rahoituksesta vain osan, n. 60 %. Muutosrajoitin on lisäksi staattinen, eikä sitä koroteta väestönkasvu- tai indeksiperusteisesti. Näin ollen Espoo menettää liikaa leikatun verotulon lisäksi myös verotulojen kasvun, koska staattinen sote-erä ei kehity verotulojen tavoin.

Sote-eriä ei tule rinnastaa peruspalvelujen valtionosuuteen. Sote-erät ovat verotulomenetysten kompensatioerä, jolla valtion päättämiä verotukseen tehtyjä muutosten vaikutuksia kompensoidaan ja joihin kunnat eivät omilla toimillaan voi vaikuttaa. Sote-erät ovat Espoolta liikaa leikatun verotulon osittaista palautusta, ei todellista valtionosuutta, jolla valtio osallistuu palveluiden rahoittamiseen. Leikkaamalla sote-eriä osana peruspalvelujen valtionosuutta, aiheutetaan moninkertainen tulonsiirto Espoolta muualle.

2. Valtionosuuden leikkauksen vaikutukset huomioitava kumulatiivisesti – esitetty malli moninkertaistaa tulonsiirron Espoosta muualle Suomeen

Valtionosuusuudistus on käynnissä ja esitetty 75 milj. euron vähennys on osa kokonaisuudistusta, jonka sisällöstä ei ole päätetty. Lisäksi valtiovarainministeriön ehdotuksessa vuoden 2026 budjetiksi on esitetty 150 milj. euron lisäleikkausta valtionosuuksiin. Samaan aikaan on edelleen käynnissä sote-uudistuksen siirtymäaika. Kaikki edellä mainitut uudistukset ja muutokset on huomioitava kokonaisuutena. Leikkauksia ei voida toteuttaa ilman, että huomioidaan niiden euromääräinen ja kumulatiivinen kokonaisvaikutus jokaiselle kaupungeille. Valtion tulee varmistaa, että kokonaisvaikutus yksittäiselle kaupungille ei ole kohtuuton ja sen täytyy rajoittaa sote-uudistuksessa päätettyihin 60 eur/asukas rajoihin.

Esitetyssä vähennyksessä on rajattu negatiivista valtionosuutta maksavat

kunnat pois leikkauksen piiristä. Sote-uudistuksen jälkeen negatiiviseen valtionosuuteen päätyneiden kuntien tilannetta ei tule korjata heikentämällä muiden kuntien valtionosuutta, sillä se asettaa kaupungit entistä eriarvoisempaan asemaan. Negatiivinen valtionosuus ei ole uusi elementti, sillä pääkaupunkiseudun kunnat ovat maksaneet negatiivista valtionosuutta. Valtion tulee kohdella kuntia tasavertaisesti.

Valtiovarainministeriön esitys valtionosuuksien leikkaamisesta kohtelee kaupunkeja eriarvoisesti. Mikäli valtionosuusvähennys toteutettaisiin euroa/asukas, kohtelisi se kuntia nykyistä esitystä tasavertaisemmin. Esitetty vähennystapa Espoolle on euromääräisesti maan suurin, 9,6 milj. euroa. Huomioimalla sote-erät osana valtionosuutta ja kohdistamalla leikkaus prosentuaalisesti suoraan loppusummaan, leikataan tosiasiallisesti Espoolle kuuluvaa verorahoitusta. Leikkausesitys on päinvastainen kuin pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmataavoite, jossa kaupunkien osuutta omasta veropohjasta kasvatetaan.

3. Valtio ei voi sote-uudistuksen epäonnistuneella rahoitusmallilla ja valtionosuusleikkauksilla heikentää lasten ja nuorten palveluita

Väestönkasvu sekä erityisesti lasten ja nuorten määrän kasvu keskittyy Espooseen ja muihin isoihin kaupunkeihin. Suurten kaupunkien tulee kyetä vastaamaan kasvavan ja monimuotoistuvan väestön tuomiin haasteisiin ja palvelutarpeisiin.

Valtionosuuden leikkausesitykset kohdentuvat esitetyllä tavalla erityisesti Espooseen ja sitä kautta lapsiin ja nuoriin. On kohtuutonta, että espoolaiset lapset ja nuoret joutuisivat kärsimään siitä, että sote-uudistuksen rahoitusmalli toteutettiin erityisesti Espoon osalta kestävämmällä tavalla.

Espoo on koko sote-uudistuksen ajan korostanut riittävää vaikutusten arviointia ja vuoropuhelua kaupunkien kanssa, jotta aidosti pystytään arvioimaan miten muutokset vaikuttavat kaupunkien talouteen. Sote-uudistus, yksittäiset ja lyhytjänteisesti toteutettavat muutosesitykset eivät perustu riittävään tietoon, eivätkä anna kunnille todellista mahdollisuutta kestävällä tavalla reagoida muutoksiin ja saatikka rakentaa kuntien elinvoimalle tärkeää kasvua. Uudistusten ja kestäväen kasvun kaupunkipolitiikan tulee olla kaupunkien ja valtion kumppanuushanke.

4. Espoo toimii koko Suomen kasvun moottorina – kasvukaupungin investointikyky tulee turvata

Kunnat tulee nähdä osana Suomen kansantaloutta, valtionosuustarkastelussa tulee huomioida verotus- ja talousnäkökulmat kaikilta osin. Vain tällä tavoin voidaan ohjata ja kannustaa kuntia toimimaan taloudellisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla. Tavoitteena tulisi olla Suomen kansantalouden kannalta paras ratkaisu.

Espoo ja pääkaupunkiseutu toimivat koko Suomen kasvun moottorina, sillä merkittävä osuus maan verokertymästä tulee Espoosta ja pääkaupunkiseudulta. Vuonna 2022 valtio keräsi pääkaupunkiseudulta tuloveroa ansiotuloista ja pääomatuloista sekä yhteisöveroa yhteensä n. 6 mrd. euroa. Pelkästään Espoosta kerätyt verot olivat 1,7 mrd. euroa eli 11,4 % valtion kaikista tuloveroista sekä yhteisöveron osuuksista. Espoon alueelta kerätty verokertymä on siis vuosittain yli kymmenesosa koko maan verokertymästä. Vaikka Espoon kaupungin saama verotulokertymä on pienentynyt sote-uudistuksen takia, espoolaisten verorasitus ja sitä

kautta osuus valtiolle kerätystä verosta ei ole keventynyt. Se vain ohjautuu muualle kuin Espoolle.

Espoon mittavaa investointiohjelmaa ovat kasvattaneet valtion ja pääkaupunkiseudun välisen maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimuksen (MAL-sopimus) toteuttaminen. Nämä ratkaisut ovat osaltaan johtaneet asukasmäärän ja palvelutarpeen kasvuun vahvasti valtion normittamissa varhaiskasvatuksen ja koulutuksen palveluissa. Espoolle tämä on päivittäisen palvelujen järjestämisen lisäksi tarkoittanut myös kasvavia investointeja päiväkot- ja koulutiloihin. Samaan aikaan alueella kerätyistä veroista entistä suurempi osa on valtion päätöksillä siirretty kaupungin talouden ulkopuolelle. Kaupungin rahoitusosuudet kasvua edistäviin investointeihin tulisi pienentyä samassa suhteessa kuin verorahoitusta on leikattu. Valtion tulee osallistua jatkossa nykyistä enemmän MAL-sopimuksen mukaisten investointien rahoittamiseen, jotka tukevat kestävästä kasvua.

Espoon verotuloja leikattiin liikaa sote-uudistuksessa ja ohjattiin muualle Suomeen. Velat jäivät kuitenkin pääosin Espoon vastuulle. Espoon konsernilainakanta ja vastuut (per asukas) ovat maan korkeimpia. Valtio lisäleikkausesitykset ja tapa kohdentaa niitä erityisesti Espoon maksettavaksi, ovat kohtuuttomat.

Espoon tekemät investoinnit kasvattavat valtion verotulokertymää ja kasvu hyödyttää koko Suomen talouskasvua. Valtionosuusjärjestelmä ei saa heikentää kasvukaupungin investointien rahoituskykyä ja mahdollisuutta investointien toteutukseen. Kasvukaupungit, kuten Espoo, eivät myöskään voi olla kattamassa muun julkisen sektorin alijäämäisyyttä.

Käsittely

Esittelijän kokouksessa tekemät muutokset on huomioitu pöytäkirjassa.

Päätös

Kaupunginhallitus:
Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoja kertaluonteisesti toteutettavasta 75 miljoonan euron säästöstä, joka hallituksen kehysriihessä linjattiin poikkeuksellisesti valtionosuusuudistuksen alla toteutettavaksi vähentämällä noin 2 % kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoituksesta. Tavoitteena on, ettei vähennys kasvata kuntien välisiä suhteellisia eroja valtionosuuksissa eikä negatiivisia valtionosuuksia ja että lakisääteiset palvelut pystytään turvaamaan. Valtiovarainministeriön mukaan tasasuuruusena euroa/asukas toteutettavana se vähentäisi kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta kuntakohtaisesti 0,6–40 %.

Esitys on valtionosuusuudistuksen alla kertaluonteinen ja koskee vuotta 2026. Pysyvä 75 miljoonan euron säästön toteutustapa ratkaistaan varsinaisen valtionosuusuudistuksen yhteydessä ja se voi poiketa kuntakohtaisesti nyt esitetystä. Nyt lausuttavaksi tuotu ratkaisumalli on julkaistu riiden tiedotteessa huhtikuussa ja myös esityksen luvut on riiden linjausten pohjalta julkaistu esityksen mukaisina kevään kuntatalousohjelmassa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Muistiossa käsiteltävä lakiehdotus tulee olemaan osa syksyllä annettavaa hallituksen esitystä laiksi kunnan

peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä säädetään muista muutoksista kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen vuonna 2026. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Päätöshistoria

Liitteet

Oheismateriaali

- Saate Lausuntopyyntö_ Lausuntopyyntö kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksestä
- VM Muistio laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta
- Säästön jakautuminen kuntakohtaisesti

Tiedoksi